

→ Gaan we Rechts of gaan we Paars Plus?

Over coalities, breekpunten en (onderling)
vertrouwen in een Rechts of Paars Plus kabinet

Me
er
we
te
n?

Internet

- www.nieuwsmonitor.net
- Twitter: [@Nieuwsmonitor](https://twitter.com/Nieuwsmonitor)

Onderzoekers

Joep Schaper
Kasper Welbers
Maurits Denekamp
Martijn Krijt

Otto Scholten

- 06 51 513 921
- o.scholten@uva.nl

Nel Ruigrok

- 06 27 588 586
- nel@nelruigrok.nl

“Stem Slim”, kopte Elsevier een week voor de verkiezingen en een groot deel van de bevolking heeft daar ook gehoor aan gegeven. De strijd tussen de liberalen en sociaaldemocraten kende een apotheose op woensdag j.l. met Mark Rutte als uiteindelijke winnaar. Na een lange verkiezingsnacht resteert een uitslag die het uiterst lastig maakt een stabiele coalitie te vormen. ‘Gaan we over rechts of wordt het Paars Plus?’ lijkt de overheersende vraag. Hoewel de kiezers een voorkeur lijken te hebben voor Paars Plus is een rechtse coalitie makkelijker te formeren.

Balkenende’s leiderschap bleek aan slijtage onderhevig, Cohen bleek te vroeg te hebben gepiekt en Rutte is er als de spreekwoordelijke derde hond met de overwinning vandoor gegaan. Na de verkiezingen blijft politiek Nederlandse als een slagveld achter. Twee coalities maken op grond van deze uitkomst het meeste kans: Paars Plus, bestaande uit VVD, PvdA, D66 en GroenLinks; en Rechts: VVD, CDA, PVV. Met alle breek- maak- en speerpunten, uitsluiten en voorkeuren lijkt het haast onmogelijk een coalitie te vormen. Partijen zullen moeten onderhandelen om zoveel mogelijk van hun verkiezingsprogramma in het regeerakkoord te krijgen. Ze mogen hun achterban niet teleurstellen en kunnen hun verkiezingsretoriek niet verloochenen.

Onderzoekers van De Nederlandse Nieuwsmonitor en Kieskompas brengen in deze rapportage in beeld a) hoe de kiezers tegenover de partijen staan b) Wat de meest heikele kwesties zijn voor de partijen c) welke ruimte de partijen krijgen van hun achterban d) hoe de partijen staan tegenover elkaar kijkend naar de mediaberichtgeving en e) welke coalities maatschappelijk draagvlak hebben.

→ Methode

In deze rapportage kijken we naar de gegevens van Kieskompas.nl en mediagegevens. De gegevens van Kieskompas zijn afkomstig van een analyse van de partijprogramma’s van de partijen. Daarnaast maken we gebruik van de antwoorden van de bezoekers van Kieskompas op de antwoorden over hun favoriete partijen en coalities. Voor de mediaberichtgeving kijken we naar de politieke nieuwsberichten vanaf 11 maart 2010 in de landelijke dagbladen *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *De Telegraaf*, *Trouw*, *Sp!ts* en *Metro*. In totaal telt deze verzameling ruim 5.500 artikelen. De koppen en eads van deze artikelen zijn gecoördineerd volgens de NET-methode¹ die de relaties tussen de betrokkenen en de thema’s binnen een zin uitdrukt in een of meer statements. In totaal bestaat de verzameling ruim 27.000 statements.

→ Het Publiek: de uitslag en coalitiewensen

De kiezer heeft gesproken en hoewel we vlak voor de verkiezingen nog een verschuiving naar links konden traceren, heeft uiteindelijk de VVD van Mark Rutte de meeste stemmen behaald. Met een zetel verschil hebben de liberalen (31 zetels) de sociaaldemocraten verslagen (30 zetels). Grote winnaar van de verkiezingen is Wilders die van 9 naar 24 zetels is gestegen met de PVV. Het CDA is bijna gehalveerd en eindigt op 21 zetels terwijl de SP de schade beperkt heeft weten te houden. Zij dalen van 25 naar 15 zetels. Twee andere winnaars, D66 en GroenLinks, komen beiden op 10 zetels uit. De ChristenUnie levert een zetel in en komt met 5 vertegenwoordigers in de Kamer terwijl de SGP en de PvdD beiden met 2 zetels vertegenwoordigd zullen blijven. Het slagveld overziend blijven er twee reële coalitiemogelijkheden over: een rechts kabinet met VVD, PVV en CDA en Paars Plus, bestaande uit VVD, PvdA, D66 en GL.

Wanneer we kijken naar de coalitievoorkeuren van de bezoekers van Kieskompas.nl dan zien we dat een paarse coalitie, eventueel met toevoeging “plus” de meest waarschijnlijke is. De bezoekers van Kieskompas.nl geven de combinatie van PvdA, VVD en D66 en GroenLinks een 5,3. Een rechtse coalitie zien de kiezers een stuk minder zitten. Een kabinet met VVD, CDA en PVV scoort een magere 4,6. Toch is het niet

¹ Zie voor uitgebreide uitleg over de methode onze website http://www.nieuwsmonitor.net/p/4/Methoden_van_onderzoek

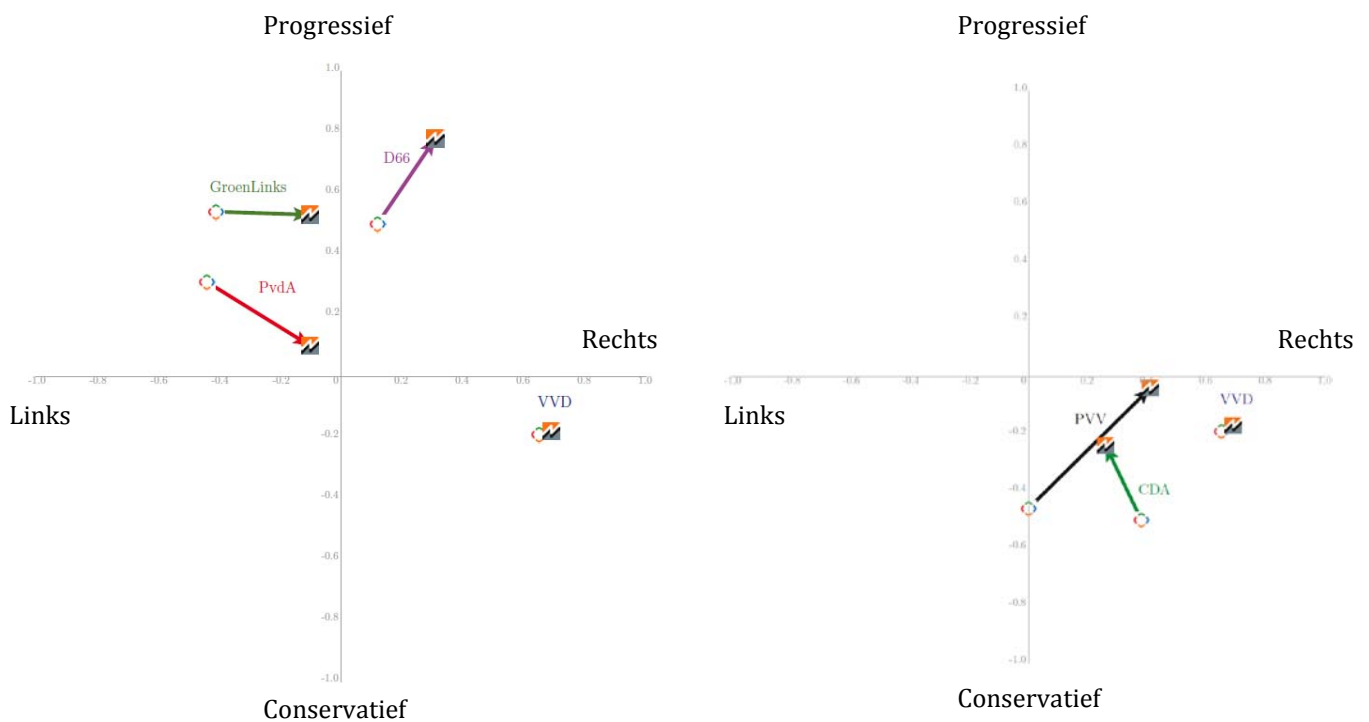
gezegd dat een coalitie Paars Plus daarmee makkelijker te formeren is. Daar komen meer dingen bij kijken.

→ Ideologische tegenstellingen

Een eerste vereiste voor een mogelijke coalitie is het vinden van een gemeenschappelijke visie op de toekomst van het land. Deze visie is ideologisch van aard. Hoe dichter de partijen van de toekomstige coalitie bij elkaar staan, hoe groter de kans op samenwerking. In deze paragraaf bekijken we de ideologische posities van de verschillende coalities. Hierbij kijken we niet alleen naar de posities zoals de partijen die zelf hebben geformuleerd in hun partijprogramma's, maar ook naar de posities zoals naar voren komen in de mediaberichtgeving. Figuur 1a en 1b geven hiervan de visualisaties.

In de figuur is aangegeven hoe de partijen zich positioneren uitgaande van hun verkiezingsprogramma (weergegeven met het Kieskompas logo). De positie die de partijen in de media uitdragen is weergegeven met het Nieuwsmonitor logo.

Figuur 1a en 1b. Ideologische partijposities volgens partijprogramma en berichtgeving voor de Paarse partijen en de rechtse partijen

* Het oranjegrijze logo met een wit en zwart golvend lijntje erin visualiseert de partijposities in de media, het ronde logo de posities van de partijprogramma's volgens het Kieskompas.

Optie Paars Plus bestaat uit een bond gezelschap van sociaaldemocraten, groenen, vrijzinnigen en liberalen. Historisch en ideologisch liggen de partijen ver uit elkaar. Met name GroenLinks lijkt als progressief linkse partij een complete tegenhanger van de conservatief rechtse VVD. Deze verschillen zijn in de partijprogramma's duidelijk te zien. Ook in de landelijke dagbladen tijdens de campagne komen deze verschillen nog duidelijk naar voren, zij het minder evident dan in de partijprogramma's.

De VVD is onbetwist een rechtse partij, PvdA en GroenLinks logischerwijs links. Zij lijken echter wel bijna middenpartijen. Met economische issues die de campagne domineerden hebben de partijen allemaal laten opschuiven naar rechts. Immers, bezuinigen is het credo deze campagne en daar ontkomen ook linkse partijen niet aan. D66 komt als gematigd rechts over het voetlicht, zowel qua partijprogramma als in de berichtgeving. Op de progressief-conservatief schaal zijn er ook duidelijke tegenstellingen. VVD heeft zich conservatief getoond tijdens de campagne, waar D66, GroenLinks en in mindere mate ook PvdA zich progressief manifesteren.

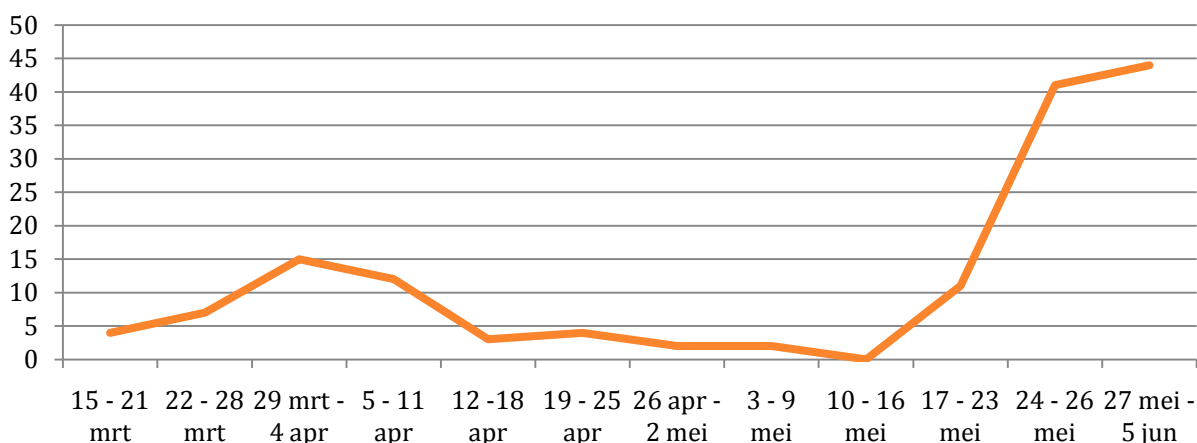
Opvallend is dat de VVD vergeleken met haar partijprogramma, nauwelijks opschuift. In figuur 1b vergelijken we deze posities met die van het CDA en de PVV. We zien dat die posities ideologisch dicht bij elkaar liggen dan de posities van GroenLinks, PvdA en D66. Afgaande op de mediaberichtgeving lijken de partijen zelfs nog sterker op elkaar. Hoewel de PVV een paar linkse accenten in het verkiezingsprogramma heeft - het niet verhogen van de AOW leeftijd - manifesteert de partij zich in de media toch vooral rechts. VVD en CDA liggen op sociaaleconomisch gebied ook niet ver van elkaar. Niet in het programma zoals Kieskompas.nl laat zien, en niet in de mediaberichtgeving. Opvallend is wel dat het CDA in die zin ook meer naar het midden kruipt. De partij komt minder rechts en minder conservatief in de media naar voren dan haar partijprogramma doet vermoeden.

Deze ideologische tegenstellingen overziend lijkt een rechtse coalitie meer voor de hand te liggen dan een paarse coalitie. Paars heeft hier een belangrijk probleem, wat ook in de campagne al naar voren kwam. Ondanks het naar midden kruipen van de linkse partijen bestaan de ideologische tegenstellingen uiteraard nog steeds. Of zoals toenmalig PvdA leider Bos op 10 februari bij *Pauw&Witteman* zei: 'D66 is akelig rechts'. Ook tijdens de laatste weken van de campagne is dit niet onbesproken gebleven. Zo zei de partijleider van de VVD : 'de afstand tussen de PvdA en de VVD is sinds Joop den Uyl niet zo groot geweest' (*de Volkskrant*, 28 mei 2010). Voor de coalitieonderhandelingen kunnen hier ideologische knelpunten komen te liggen die met pragmatiek zullen moeten worden beslecht.

→ Breekpunten & onderhandelingsruimte

Toch zegt ideologie niet altijd alles. Paars lukte het in de jaren '90 immers bijna twee kabinetten vol te houden, met sociaaldemocraten en liberalen. Alexander Pechtold heeft Paars zelfs de inzet van de campagne gemaakt, maar de VVD houdt vooralsnog alle opties open. Kijkend naar de issuestandpunten zou het de coalitieonderhandelingen helpen als de partijen zich tijdens de campagne op belangrijke punten niet teveel hebben ingegraven. Breekpunten kunnen een coalitievorming ernstig in de weg gaan zitten en het nieuws over deze breekpunten neemt aanzienlijk toe (zie figuur 2). Vooral de laatste twee weken van de campagne werd er volop gesproken over breekpunt.

Figuur 2. Aantal artikelen dat spreekt over breekpunten

Tijdens de campagne bleken het verhogen van de AOW leeftijd en het al dan niet beperken van de hypotheekrenteaftrek twee belangrijke punten waar in het regeerakkoord consensus over moet komen. Op basis van wat de partijen in het verkiezingsprogramma hierover zeggen, wat volgens Kieskompas de achterban van de partijen hiervan vindt en in hoeverre de partijen zich hebben uitgesproken over deze punten kunnen we een indruk krijgen hoeveel onderhandelingsruimte er is tussen de paarse partijen en de rechtse coalitie op deze punten.

Paars Plus: AOW en H-woord

Eerst kijken we naar de standpunten van de partijen die paars plus kunnen vormen op hypotheekrenteaftrek en de verhoging van de AOW-leeftijd. Tabel 1 laat de partijstandpunten zien op het gebied van de hypotheekrenteaftrek. In de kolommen staan achtereenvolgens de positie van de partij kijkend naar het partijprogramma, de mening van de achterban op dit punt, het aantal uitspraken over dit onderwerp zoals

naar voren komt in de berichtgeving en tenslotte de gemiddelde richting van deze uitspraken. Deze richting kan variëren van -1 (uiterst tegenstander) tot +1 (uiterst voorstander).

Tabel 1: Paars Plus standpunt behoud hypotheekrenteaftrek

	Verkiezingsprogramma	Achterban	Media (aantal)	Media (richting)	Breekpunt?
VVD	Helemaal voor	24% tegen 61% voor	37	0,9	Ja ²
PvdA	Tegen	59% tegen 25% voor	40	-0,5	Nee
D66	Tegen	53% tegen 30% voor	27	-0,3	Ja
GroenLinks	Helemaal tegen	67% tegen 18% voor	25	-0,6	Nee

Als we de partijen vergelijken zien we dat de VVD in het verkiezingsprogramma als enige partij de hypotheekrenteaftrek niet wil inperken. De partij is helemaal voor het behoud ervan. Ook de meerderheid van de achterban van de VVD is deze mening toegedaan. 61% van de potentiële VVD stemmers wil van de hypotheekrenteaftrek afblijven. In de mediaberichtgeving is de partij op dit punt zeer uitgesproken. De VVD laat zich vaker en sterker uit voor het behoud van de hypotheekrenteaftrek dan de overige partijen zich afzonderlijk tegen het behoud hiervan uiten. Dit kan nog lastig worden voor onderhandelingen. De VVD is wel in de minderheid, maar heeft zich van de vier partijen het meest ingegraven.

Op het punt van de verhoging van de AOW leeftijd kunnen de partijen zich veel beter vinden. Dit is te zien in tabel 2. Hierbij staan in de kolommen de partijposities volgens de partijprogramma's, de mening van de achterban en de stelling van de partij afgaande op de mediaberichtgeving, zowel in aantal als in richting.

Tabel 2: Paars Plus standpunt verhogen AOW leeftijd

	Verkiezingsprogramma	Achterban	Media (aantal)	Media (richting)	Breekpunt?
VVD	Voor	38% tegen, 49% voor	5	0,9	Nee
PvdA	Voor	28% tegen, 48% voor	13	-0,1	Nee
D66	Helemaal voor	26% tegen, 60% voor	12	0,8	Nee
GroenLinks	Voor	32% tegen, 52% voor	9	-0,4	Nee

Alle partijen zijn voorstander. De achterban deelt grotendeels de mening van de partijen. Alleen de achterban van de VVD is hierbij enigszins terughoudend. In de media lieten PvdA en GroenLinks zich echter gemiddeld licht negatief uit over het verhogen van de AOW leeftijd, met name op het gebied van de snelle invoering van deze verhoging en de verhoging voor mensen met zwaar lichamelijke arbeid. Tussen de mogelijke coalitiepartners lijkt dit punt, zeker met het huidige akkoord tussen werknemers en werkgevers, geen onoverkomelijke hobbel te worden.

Rechts: AOW en H-woord

Dan de rechtse coalities. Op het ideologische profiel afgaande lijkt het voor de partijen eenvoudiger een regering te vormen dan voor Paars. Dit is wat betreft de hypotheekrenteaftrek ook het geval (zie tabel 3). Hierbij geldt wederom dat in de kolommen de partijposities staan weergegeven op dit thema, de mening van de achterban en de mening van de partijen afgaande op de berichtgeving, zowel in aantal als in richting.

Tabel 3: Rechts standpunt behoud hypotheekrenteaftrek

	Verkiezingsprogramma	Achterban	Media (aantal)	Media (richting)	Breekpunt?
CDA	Helemaal voor	29% tegen, 53% voor	55	0,3	Ja
VVD	Helemaal voor	24% tegen, 61% voor	37	0,9	Ja
PVV	Helemaal voor	19% tegen, 67% voor	6	1	Nee

² Hoewel Rutte het niet expliciet heeft gemaakt, blijkt uit de berichtgeving dat de VVD niet bereid is 'te morrelen aan de hypotheekrenteaftrek'. Dit kan, zeker door de kiezer, worden opgevat alsoe en breekpunt.

De drie partijen zijn volgens de partijprogramma's voor het behoud van de hypotheekrenteaftrek. De potentiële achterban is in duidelijke meerderheid ook voor het behoud hiervan. In de media is op dit punt door de partijen ook een consistent geluid afgegeven.

Problemen zijn er op het punt van de AOW leeftijd. Deze cijfers geven we in onderstaande tabel weer. Ook hier geldt weer dat we in de kolommen de posities weergeven van de partijen, de achterban en de mening van de partijen zoals in de media naar voren is gekomen, uitgedrukt in aantal en richting.

Tabel 4: Rechts standpunt verhogen AOW leeftijd

	Verkiezings programma	Achterban	Media (aantal)	Media (richting)	Breekpunt?
CDA	Helemaal voor	33% tegen, 54% voor	12	-0,2	Nee
VVD	Voor	37% tegen, 49% voor	5	0,9	Nee
PVV	Helemaal tegen	73% tegen, 17% voor	1	-1	Ja/Nee

*Het lage aantal uitspraken van de PVV is te verklaren uit het feit dat er weinig aandacht voor het PVV standpunt was en dat van de krantenartikelen de kop en leads zijn gecodeerd.

CDA is overtuigd dat de AOW leeftijd van 65 naar 67 moet worden verhoogd. De partij vindt de VVD op dit punt aan haar zijde. De achterban is daar ook van overtuigd. De PVV is echter mordicus tegen en heeft het zelfs tot breekpunt van de coalitiebesprekingen gemaakt tijdens de verkiezingscampagne. De dag erna heeft Wilders dit punt echter direct laten vallen als breekpunt omdat hij graag wil meeregeren met een rechtse coalitie en ook inziet dat deze horde wellicht te groot zou zijn voor VVD en CDA.

De standpunten overziend is een coalitie op Rechts niet alleen ideologisch maar ook gezien de wensen van de verschillende partijen een veel meer voor de hand liggende optie dan de Paars Plus variant.

→ Steun en kritiek tussen de partijen onderling

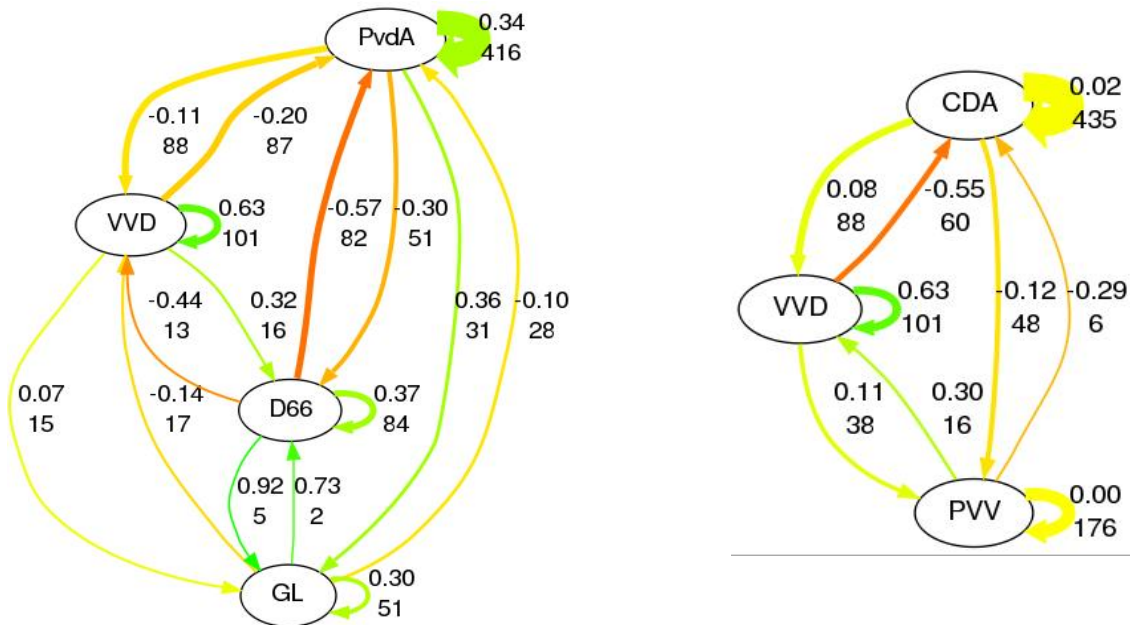
De ideologie is belangrijk, de standpunten op bepaalde breekpunten moeten overkomelijk zijn, maar ook het onderlinge vertrouwen moet er zijn wil een coalitie slagen. De campagne was hard en er is veel inhoudelijk gediscussieerd over de punten zoals hierboven reeds besproken. De vraag is echter ook, hoe komen de partijen in het nieuws wanneer ze elkaar evalueren en becommentariëren. Oftewel: welke partijen kunnen het best met elkaar door een deur, afgaande op het nieuws?

In deze paragraaf bekijken we de mate van steun en kritiek die de partijen hebben gegeven aan elkaar. In figuur 3a geven we de partijen weer die een paarse coalitie zouden kunnen vormen en in figuur 3b de partijen die een eventueel rechts kabinet kunnen vertegenwoordigen. De cijfers geven de richting van de pijlen weer, variërend van -1 (uiterst negatief) tot +1 (uiterst positief). De getallen hieronder geven het aantal uitspraken weer. De pijlen kleuren groen wanneer het gemiddelde van de uitspraken positief is, geel wanneer het neutraal is en rood wanneer de gemiddelde richting kritisch is. De pijlen die van een partij naar zichzelf wijzen slaan op interne steun dan wel kritiek binnen een partij.

Opvallend aan de figuren is dat veruit de meeste berichtgeving over steun en kritiek gericht was op de eigen partijen. Intern was het vooral zaak om de boel in het gareel te houden. Dat is binnen de paarse coalitie goed gelukt. Intern zijn de gelederen gesloten. Binnen de rechtse coalitie is meer hommeles geweest. Binnen de PVV is even sprake geweest van interne kritiek, toen Hero Brinkman begin mei pleitte voor meer democratie en een jongerenafdeling voor de PVV en binnen het CDA is er twijfel over het leiderschap van Balkenende.

Onderling lijken er op rechts minder kreukels om glad gestreken te worden in de coalitie dan bij de paarse partijen. Op rechts uit de VVD stevige kritiek op het CDA maar komt het CDA zelfs met lichte steun voor de liberalen in het nieuws. Ditzelfde beeld is te zien tussen de PVV en het CDA. Lichte kritiek richting CDA vanuit de partij van Wilders, maar lichte steun richting deze partij vanuit het CDA. De PVV en VVD komen vooral met steun onderling in het nieuws.

Figuur 3a en 3b. Onderlinge steun en kritiek tussen de partijen die Paars (a) danwel Rechts (b) kabinet kunnen vormen

Bij Paars ligt het moeilijker. D66 speelt hierbij een belangrijke rol. De partij van Pechtold kan het goed vinden met GroenLinks, afgaande op de media, maar dit gaat maar over enkele uitspraken. De partij staat op minder goede voet met de VVD en PvdA. Naar beide partijen haalt zij stevig uit in het nieuws. De VVD is daarentegen vooral in het nieuws met lovende uitspraken richting D66. Zelfs op GroenLinks hebben de liberalen weinig kritiek. De uitspraken in de richting van Halsema en haar collega's zijn gemiddeld licht positief van toon. Andersom is dat anders en komt GroenLinks vooral met kritische geluiden richting VVD in het nieuws. Ook in de richting van de PvdA is de partij kritisch, terwijl de PvdA vooral met steunbetuigingen voor GroenLinks in het nieuws komt. PvdA en VVD tenslotte hebben ook nog een appeltje te schillen met elkaar, mocht het tot een coalitie-onderhandeling komen. De partijen komen tot op heden vooral met negatieve uitspraken over elkaar in het nieuws.

→ Maatschappelijk vertrouwen voor Paars of voor Rechts?

Naast vertrouwen in elkaar is het ook van belang dat de coalitiepartners het vertrouwen hebben vanuit de maatschappij. Het maatschappelijk draagvlak voor een coalitie is van enorm belang om de beleidsplannen ook daadwerkelijk te kunnen gaan uitvoeren. In deze paragraaf kijken we naar de maatschappelijke steun voor de verschillende coalities en de individuele partijen.

In totaal wordt in de berichtgeving maar 117 keer een vorm van samenwerking genoemd tussen de partijen waarbij de spreker geen politieke partij is. De problemen voor Paars komen hier ook naar voren. Paars en Paars plus worden in respectievelijk 18 en 9 uitspraken genoemd. Paars wordt positief beoordeeld (.47), paars plus nog positiever (.65). Struikelblok wordt echter gezien in een samenwerking tussen PvdA en D66. Een samenwerking tussen deze twee partijen wordt met 26 uitspraken het meest besproken door maatschappelijke actoren, maar wel negatief beoordeeld (-.19).

De rechtse coalitevorming wordt duidelijk minder besproken. Een samenwerking tussen VVD en CDA wordt in 8 uitspraken uiterst positief beoordeeld, een samenwerking tussen beide partijen met PVV echter uiterst negatief in 4 uitspraken.

Wanneer we de partijen apart bekijken zien we veel meer uitspraken in de berichtgeving. In tabel 5 geven we de gemiddelde mening weer over de partijen in een eventuele linkse en rechtse coalitie. We kijken hierbij naar de mening vanuit de maatschappij, zoals bedrijfsleven en burgers en de uitspraken die voor rekening komen van de media zelf. De aantallen uitspraken staan per dagblad vermeld met daarnaast de

gemiddelde richting van de dagbladen. Deze waarde kan variëren van -1 (uiterst negatief) tot +1 (uiterst positief).

Tabel 5 uitspraken vanuit de maatschappij over de partijen van de mogelijke coalities

	Burgers en maatschappij				Media			
	Paarse coalitie		Rechtse coalitie		Paarse coalitie		Rechtse coalitie	
	N	gem	N	gem	N	gem	N	gem
De Volkskrant	35	.30	53	-.29	173	.10	134	-.19
NRC Handelsblad	12	.05	28	-.44	103	.13	86	-.23
De Telegraaf	91	-.23	87	-.16	108	-.53	81	-.20
Trouw	61	.03	117	-.11	83	-.26	82	-.62
Spits	14	.22	17	-.40	19	-.31	31	-.49
Metro	29	-.07	21	-.49	46	-.06	33	-.47
Totaal	241	-.03	324	-.22	532	-.11	447	-.32

Leesvoorbeeld: gemiddeld oordelen de maatschappelijke actoren in de berichtgeving van de Volkskrant licht positief over de paarse partijen. In 35 zinnen spreken zij zich gemiddeld licht positief uit over hen (.30)

Uit de tabel blijkt dat de paarse coalitie op iets meer sympathie kan rekenen vanuit de maatschappij en de media dan de rechtse coalitie. De maatschappelijke actoren die aan het woord worden gelaten in de dagbladen volgen hierbij grotendeels de mening van de dagbladen zelf. Zo vinden we in *de Volkskrant en NRC Handelsblad* vooral steun voor Paars, terwijl in *De Telegraaf* geen steun te vinden is voor Paars. Hoewel er ook kritiek is op de rechtse partijen – vooral de PVV – is er toch een lichte voorkeur te vinden bij (de lezers van) deze krant voor een rechtse coalitie. De lezers van Metro zijn gemiddeld voorstander voor de partijen in Paars, terwijl zij negatief staan ten opzicht van de partijen in een mogelijke rechtse coalitie. De redactie zelf uit zich in negatieve termen uit voor zowel Paars als Rechts.

→ Samenvatting & Conclusie

Het publiek lijkt een voorkeur te hebben voor een nieuwe Paarse coalitie. Een paarse coalitie krijgt meer waardering van de bezoekers van Kieskompas dan een rechtse coalitie. De problemen rondom deze Paarse coalitie zijn echter nog aanzienlijk en staan de zaken er voor de rechtse partijen beter voor. Ideologisch liggen de partijen van Paars verder uit elkaar dan een rechtse coalitie en ook in de media hebben zij zich zodanig uitgelaten op belangrijke kwesties, dat deze brug moeilijk te overbruggen lijkt.

Waar het gaat om de Hypotheekrenteaf trek is dit verschil heel duidelijk te zien, terwijl de afstand tussen de partijen die een rechtse coalitie zouden vormen groter is op het AOW thema. Echter, dat was de mediawerkelijkheid en deze is inmiddels achterhaald door het hernieuwde inzicht van de PVV om dit breekpunt al voorafgaand aan de onderhandelingen los te laten.

Naast problemen rondom het heikele thema van de woningmarkt hebben de partijen van een mogelijke Paars Plus coalitie onderling nog wat oneffenheden weg te werken. Vooral hebben PvdA en D66 en PvdA en VVD zich in de media negatief uitgelaten over elkaar. Dit uit zich op een grotere afstand dan de partijen op rechts. Al uiten zowel VVD en PVV kritiek op het CDA in de media, deze kritiek is mild en gemakkelijk weg te strijken.

Wanneer we kijken naar het maatschappelijk draagvlak voor de partijen dan is deze in het voordeel van Paars Plus. In de berichtgeving spreken bedrijfsleven, experts en burgers, zich eerder uitspreken voor een paarse coalitie dan voor een rechtse coalitie. Dit beeld zien we in alle dagbladen, met uitzondering van *De Telegraaf*. Daar spreekt de berichtgeving een lichte voorkeur uit voor de rechtse coalitie. Dat wil zeggen, zij zijn minder negatief over de partijen voor een eventuele rechtse coalitie dan over de partijen die eventueel een linkse coalitie kunnen gaan vormen.

Alleen afgaande op het mediaprofiel van de partijen wacht ons een relatief eenvoudige formatie. In werkelijkheid is het tegenovergestelde het geval. Alle betrokkenen verklaren om het hardst dat het heel moeilijk zal worden om een stabiel kabinet te formeren. Inhoudelijke verschillen op materiële kwesties zijn relatief makkelijk te overbruggen, dat is een kwestie van onderhandelen. Veel lastiger zijn twee andere vragen. In de eerste plaats is dat de vraag of toekomstige coalitiepartijen voldoende vertrouwen in elkaar opbrengen en in de tweede plaats de vraag of deelname aan een kabinet electoraal gezien te verantwoorden is. Voor de VVD is deelname aan een Paars Plus coalitie lastig. In zo'n coalitie ziet de partij zich geconfronteerd met een min of meer linkse meerderheid en wordt de partij dus kwetsbaar voor aanvallen van rechts (PVV en CDA). Voor het CDA - gehalveerd en derhalve behoorlijk aangeslagen - is een coalitie met VVD en PVV onaantrekkelijk. Regeren met de PVV zal op z'n minst een stevige discussie in de partij losmaken en bovendien zal het voor het CDA - kleinste partner in zo'n coalitie - moeilijk zijn het beeld van een solide en sociale middenpartij overeind te houden.